

*... versnelde biologische
afbraak van organisch
vuil in afvalwater en
bescherming tegen
aardappelziekten
worden als flowform-
watereffecten
gemeld*

von Königslow, die als laatst genodigde spreker aan de beurt kwam. Hij is onder meer vrijeschoolleraar in Dortmund (Dld) en auteur van het boek "Fluessen Mitteleuropas, zehn Biografien".

Joachim begon te vertellen hoe het water in gletschers, bronnen, rivieren, meren en zeeën meer of minder geïndividualiseerd is: dan heeft het een naam. Als grondwater, in planten, dieren en mensen, maar ook in de atmosfeer is het daarentegen naamloos dienstbaar. Veel steden zijn aan water gebouwd en ontlenen daar hun karakter en ook hun naam aan. Maar zelf heeft elke rivier ook zijn eigen geschiedenis en zijn eigen karakter. Ik dacht meteen ook aan de typisch eigen karakters van de wijnen van Moezel, Rhône, Rijn, Donau en zo meer: zo heeft elke rivier dus zijn individuele wijn, met daarbinnen de verdere individualisatie in de wijnhellingen en wijnhuizen (Chateaux). Joachim stelde voor het vloedbed van een rivier als haar fysieke ruimte te beschouwen. De veranderende stromingen in de verschillende jaargetijden en weersomstandigheden, nu eens vol en hard

stromend, dan weer laag en trager stromend, karakteriseert dan het leven van de rivier. Hij gaf aan dat de kanalisatie van een rivier veel weg heeft van wat we in ons lichaam aderverkalking zouden noemen: een teken van versterving. Vroegere culturen waren er wereldwijd van overtuigd dat elke rivier zijn of haar eigen godheid had: het rivierwezen. Dat gaf die rivier het eerder genoemde specifieke karakter. Wij kunnen het nu omdraaien en zeggen: dat karakter is iets wezenlijks. Tot slot beschreef hij een aantal geologische ontwikkelingen van Europese rivieren, die zo te zien verschillende levens achter de rug hebben: bijvoorbeeld hoe de Rijn ooit uit de vroegere Donau en Rhône is ontstaan. De huidige biografie van een rivier zag hij in het verloop van bron tot monding: de oorsprong (babyfase) relatief algemeen; het eigenlijke verloop oerspecifiek en de mondingdelta (ouderdom) weer wat algemener.

In de plenaire discussie werd Maarten Gast gevraagd naar de unieke waterkwaliteit van het Amsterdamse drinkwater, wat hij aan het drie maanden durende verblijf in de Waterleidingduinen toeschreef: uniek in en buiten Nederland. Schwenk wees er op dat die duinen levende ecosystemen zijn en Wilkes raadde aan een procent van het drinkwater over flowforms te laten stromen voor het de stad in gaat. Aan Von Königslow werd gevraagd wat hij over stuwdammen en het rivierleven kon vertellen. Hij zag dat ze veelal na enkele decennia een totale ecologische en sociale ramp betekenden. Maar dit kon hij niet meer nader uitwerken, de dag zat er op. ■

Zie ook www.stichtingwater.nl

Op 13 april organiseerde het Louis Bolk Instituut een minisymposium 'Van praktijk naar wetenschap'. Daarmee vierde het LBI de recente benoeming van 'haar' nieuwe hoogleraren: prof. dr. ir. Edith Lammerts van Bueren en prof. dr. Ton Baars.

LBI levert twee Van Praag

Jan Diek van Mansvelt

Ton Baars, bioloog en specialist op het gebied van veehouderij, werd voor zes jaar benoemd tot voltijds hoogleraar Biologisch-Dynamische Landbouw, aan de Landbouwfaculteit van de Universiteit Kassel. Die landbouwfaculteit is op verzoek van de studenten al vijf jaar geleden geheel overgeschakeld op ecologische landbouw (17 leerstoelen). Zestig procent van die studenten loopt stage op biologisch-dynamische bedrijven: die zijn immers het meest interessant. Ook Ton's bd-leerstoel komt uit vragen van de studenten voort.

Edith Lammerts van Bueren, expert in de plantenteelt en -veredeling, werd voor een

De bioprofessoren Kijken naar Wetenschap

*Om mee te nemen naar de proefboerderij van de Universiteit Kassel:
een Fries Hollands stamboekkalf uit de ecologische stal van Frits Lozeman. Foto: LBI*

dag per week gedurende vijf jaar benoemd tot bijzonder hoogleraar Biologische Plantenveredeling aan de Wageningen Universiteit. Haar leerstoel is gefinancierd door het Veehuizen Tulp fonds (van de aardappelkwekersfamilie). Edith was onder meer initiatiefneemster in de biologische plantenveredeling en zaadproductie en heeft die nationaal en internationaal op de kaart gezet. Zij heeft nu de kans om specifieke concepten en strategieën uit de biologische sector verder wetenschappelijk te onderbouwen. Voor de rest van de week blijft zij actief als onderzoekster op het Louis Bolk Instituut (LBI). Haar benoeming komt op een goed moment. De biologische landbouw wijst immers de gentechologie af, maar wil wel

graag moderne rassen die het in haar systeem goed doen.

Ton Baars stelt zich onder meer voor de opdracht om het gesprek tussen de bd-landbouw en de wetenschap op gang te brengen, ervaringskennis te integreren in het onderzoek en onderzoekskennis te bundelen.

Beide nieuwe professoren waren eind vorig jaar gepromoveerd op belangrijke delen van het vele werk dat zij de afgelopen vijftien jaar op het LBI gedaan hebben. Edith Lammerts van Bueren liet niet na om dat instituut te bedanken voor de vrijstelling die zij speciaal daartoe had gekregen.

Op het minisymposium waarmee de benoemingen gevierd werden, spraken achtereen-

volgens Edith Lammerts van Bueren, vanuit de praktijk aangevuld door groenteveredelaar Jan Velema. Rundveeveredelaar Dirk Endendijk leidde Ton Baars in en Jan Paul leidde hem als opvolger vanuit het LBI uit. Tenslotte sloot Dr. ing.-agr Urs Niggli, directeur van het Zwitserse Onderzoeksinstituut voor Biologische Landbouw (FIBL) het minisymposium af, maar niet dan nadat Ton op het podium van de boeren een levend kalf had gekregen.

Edith vertelde in haar openingsverhaal hoe de bd-boeren haar in 1986 de vraag stelden hoe ze naar de hybride rassen konden kijken en ook hoe de bd- en Eko-boeren aan niet (met gif) ontsmet zaadgoed zouden kunnen

Ton Baars: "De weg van praktische ervaring naar ervaringswetenschap is de toekomst"

komen. Zo kwam ze via onderzoek naar de mogelijkheden voor een gentechvrije voedselketen onder andere bij de vraag naar regionaal aangepaste en zaadvaste rassen. Het ontbreken van geschikte rassen op de markt leidde tot het geven van selectiecur-sussen aan boeren. Ook internationaal zette Edith de biologische plantenveredeling succesvol op de kaart, tot en met een FAO-conferentie. Om de leerstoel biologische plantenveredeling te kunnen bezetten moest zij eerst promoveren, wat zij op basis van haar jarenlange voorwerk relatief snel kon doen. Haar toekomstplannen hield zij nu nog voor zich, in verband met haar inaugurele rede later dit jaar.

Jan Velema vertelde hoe hij zo'n vijftien jaar geleden als reguliere plantenveredelaar steeds meer geraakt werd door de interacties van de gewassen en hun milieu. Door toene-mende concurrentie en dalende prijzen voor boeren nam de druk op de veredelingsbedrij-ven enorm toe. Van ruim tachtig veredelaars in de jaren tachtig zijn er nu nog slechts acht over. Gegrepen door Edith's verhalen stortte Jan zich destijds in het avontuur een biologisch groenteveredelingsbedrijf op te zetten: alleen al gezien zijn vertelplezier is dat goed gelukt. Als present gaf hij Edith een exemplaar van de zaadvaste hybride bloemkolen die hij geteeld heeft en de naam Edith heeft gegeven. Een prachtig antwoord uit de praktijk op de vraag waarmee zij des-tijds begon.

Geert Jan van den Burgt en Harm Koomans zongen onder de naam "De Broers Van Lot-je"? als intermezzo twee woeste liederen. Zij prezen daarbij uitvoerig hun CD aan.

Daarna kwam Dirk Endendijk, die vertelde hoe hij de verhouding tussen boerenprak-tijk en landbouwonderzoek ervaart als twee

rechterhanden en weinig verstand tegen-over veel verstand met twee linkerhanden. Ton nam hem vijftien jaar geleden mee naar prof. Bakels in Zuid- Duitsland. Dat was een professor met twee rechterhanden, zei hij waarderend. Naast de machtsgebonden-heid van de WAU-onderzoekers stelde hij de hardhoofdigheid van de boeren: die moeten vooruitgang bespeuren voor ze ergens aan mee gaan doen. Oprechte samenwerking tussen de onderzoekers en de boeren is de enige uitweg uit de beide min-opties vult Koen van der Drift, LBI-directeur, ad rem aan.

Ton zelf vertelde enthousiast van zijn eerste ervaringen in Kassel, waar hij kortgeleden begon met college geven: meteen een volle week! Na een dia van de vele bio-borden die al bij de proefboerderij stonden, grapte Ton, dat hij hoopte dat over zes jaar een Deme-ter-bord aan die verzameling zou zijn toe-gevoegd.

Terugkijkend naar zijn LBI-jaren memoreer-de hij dat de weg van praktische ervaring naar ervaringswetenschap wat hem betreft de weg van de toekomst is. Deeloplossingen creëren steeds weer nieuwe problemen. De kunst is te zien in welk bedrijfssysteem een bepaalde oplossing past. Dat te leren zien vereist de ontwikkeling van een holistische

blik. En dat ga ik mijn studenten leren, zei hij. Wat hem betreft valt die open waar-nemende leerhouding samen met een kern van de Antroposofie, die hem al sinds lang inspireert in zijn onderzoek. Dat was in zijn proefschrift ook duidelijk gedocumenteerd. Ga uit van het positieve dat je op de be-drijven aantreft, focus op wat de boer doet, stimuleer je patroonherkenning, het denken in levende systemen en je intuïtie. Daar gaat hij voor.

Hij sloot af met een pleidooi voor een Master of Action (een doe-meester) Diploma naast de bestaande Master of Science (weet-meester) opleidingen.

Zijn opvolger op het LBI, Jan Paul, vertelde tenslotte hoe zijn collega's en hij verder wil-len werken aan het thema 'kalveren bij de koe'. En hoe dat thema een paraplu is om op de bedrijven naar het hele veehouderij-systeem te kijken: voeding, gedrag, gezond-heid, melkqualiteit et cetera. Samen met de kalveropfok allemaal aspecten van het systeem als geheel. Als klap op de vuurpijl kreeg Ton ter plaatse een kalf aangeboden, een Fries Hollanse uit de stal van Frits Lo-zeman. Hij nam dat dankbaar in ontvangst maar was toch zichtbaar opgelucht toen toegelicht werd dat het kalf exportpapieren had en met toestemming ingebracht mocht worden in de nieuwe kudde van de proef-boerderij Frankenhausen van de Universiteit van Kassel.

Urs Niggli sloot af met een overzicht van de internationale discussie over biologische landbouw en het daarbij passende soort van onderzoek. Ook hij pleitte voor een ruime plaats voor de empirie, de onbevangen waarneming, tegenover de trend de hele landbouwpraktijk vanuit de chemie en de

Ekocongres 2005

Foto: Annelijn Steenbruggen/Beeldbank Biologica

genen te willen verklaren en sturen. Natuurlijkheid, intrinsieke waarden, bedrijfsidentiteit: dat zijn wat hem betreft thema's voor de toekomst. Daarbij refereerde hij aan een oproep die ik in 1990 op een internationaal congres deed: ga als bd-beweging het gesprek met de samenleving aan, voor zover die geïnteresseerd is. Ontwikkel samen nieuwe onderzoeksbenaderingen en praktijkoplossingen, maar zorg wel dat je in jezelf de essentie van de bd-benadering verder blijft ontwikkelen. Dat was wat mij betreft een fraaie uitsmijter, die door de zaal welwillend werd opgepikt.

Na afloop van het minisymposium werd nog lang en levendig nagepraat door de vele oude bekenden die kennelijk verheugd waren om elkaar hier weer te treffen. En verder werd er in een mengeling van trots en weemoed afscheid genomen van Ton. ■

Wijffels: "elke aankoop is een ethische daad!"

Jan Diek van Mansvelt

Het was een fraaie lentedag, de 31ste maart op kasteel Rhederoord in De Steeg. Arie van den Brand, voorzitter van Biologica, opende het congres voor de ruim driehonderd aanwezigen met een indrukwekkende opsomming van goede ontwikkelingen in het afgelopen jaar. Ik noem er slechts enkele. Eko-monitor en de Biologica-website geven het volledige overzicht.

De overheid steunt de bio-boeren
De overheid heeft nu heus erkend dat de

bio-boeren de samenleving groene diensten leveren (schoon milieu, fraai landschap). De effectieve hectarepremie die daar aan gekoppeld gaat worden is voorlopig nog een punt van discussie: de minister wil die zo laag mogelijk en de boeren willen hem zo hoog mogelijk.

30% meer Eko-consumptie in 2007?

Twaalf grote maatschappelijke organisaties hebben een deelconvenant ondertekend waarin zij zich verplichten hun leden in hun nieuwsbladen, op hun websites en in gerichte acties regelmatig op de meerwaarde van biologische landbouw te wijzen. Deze overeenkomst is een vervolg op het Rappèl 'Groen licht voor de biologische landbouw' van september 2000. Dat was toen door 27 maatschappelijke organisaties aangeboden aan de voorzitters van de Vaste Kamercommissies voor LNV en VROM. Die 27 organisaties gaven toen te kennen dat 5% van het landbouwareaal in 2005 biologisch moest zijn en 10% in 2010. Er zouden fiscale instrumenten ontwikkeld worden die biologische producten voor de consument uiterlijk in 2005 (relatief) goedkoper zouden maken.

Terugkijkend vanuit 2000 moest Van den Brand vaststellen dat daar met 1.8% in 2005 niet veel van gelukt is. Hij ging daar verder niet op in. Voorzover ik het kan zien hebben 'ze' er met z'n zevenentwintigen dan ook nauwelijks serieus iets aan gedaan: noch in hun eigen ledenkringen noch naar de politiek toe (enkele goede organisaties niet te na gesproken).

Protestante kerken door de bocht

Nu zegden twaalf organisaties dus hele concrete acties toe. Als nieuwkomer was